no. 125, 1988.

די גאָלדענע קייט

PERIODICALS ROOM
307 Butler Library
Columbia University
New York, N. Y. 10027

JAN 3 1 1989

פֿערטליאָר־שריפֿט פֿאַר ליטעראַטור
און געזעלשאַפֿטלעכע פּראָבלעמען

125

פֿערציק יאָר גאָלדענע קייט

אַרויסגעגעבן פֿון ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל
1988
תל־אָבֿיבֿ

אליעזר וויזעל / ניו־יאָרק

דאָס קול פֿון אַ פֿאַרוווּנדיקטער נשמה

ק. צעטניק: צופֿן: אדמע — ספֿרי סימן קריאה. הוצאת הקיבוץ המאוחד, ת"א 1987

ק. צעטניק איז אַ גרויסער שרײַבער. פֿון איטלעכער שורה זײַנער שלאָגט אַרויס דער פּחד. ווער געדענקט ניט זײַן סלמנדרה, בית הבובות, השעון? מיט יעדן איינעם פֿון זײַנע ביכער, פֿירט ער דיך גענטער אַרײַן אין אַ פֿאַרבאָרגענער וועלט, וואָס האַלט נאָך אין איין ברענען, אַ וועלט פֿון טויטער שטילקייט, פֿון ייִאוש און פֿאַרלוירנקייט. אַ סכּנה אַהין אַרײַנצוקוקן, מע ווערט באַלד געניזוקט. מע קאָן זיך אָבער ניט אָפּווענדן פֿון אָט דער וועלט, וואָרעם דאָס וואָלט געמיינט אַליין פֿאַרגעסן און מאַכן אַנדערע פֿאַרגעסן.

אין דער לעצטער צײַט שרײַבן אַ סך וועגן חורבן. אָבער ווייניק שרײַבערס זענען אַזוי אויטענטיש ווי ק. צעטניק. דאָס דערציילן זײַנס קומט פֿון אינעווייניק, ממעמקים, ווי נאָר יחידי־סגולה דערוועגן זיך צו דערציילן. זײַן קול איז ריין און ס'איז אין אים פֿאַראַן דער קלאַנג פֿון ערשטיקער אימה. מיר איז ניט באַקאַנט קיין „כראָניק“, ווי ער רופֿט אָן זײַן בוך וועגן אוישוויץ: צופֿן: אדמע, וואָס זאָל עס אַריבערשטײַגן אין שטאַרקייט און אינעווייניקסטן אמת.

„אדמע“ — איז אַ קאַד. איטלעכער וואָס שרײַבט וועגן חורבן, באַניצט זיך מיט אַ קאַד. ווי אַזוי קאָן דער לייענער פֿאַרשטיין, וואָס מע קאָן ניט באַשרײַבן אין ווערטער? ער דאַרף דעשיפֿרירן אַ רעאַליטעט, וואָס געפֿינט זיך אויף יענער זײַט פֿון וואָרט. דער אמת איז, אַז בלויז ווער ס'איז געווען דאָרטן, פֿאַרשטייט און ווייס; אָדער ווייס אָן צו פֿאַרשטיין, וואָס דאָרטן איז פֿאַרגעקומען.

דער סם ל.ס.ד. פֿאַרמאָגט אַ משונהדיקן כּוח. ער וואַרפֿט דיך צוריק אַרײַן אין תּהום פֿונעם עבֿר. ער לאָזט דיך זען ווײַטער און טיפֿער. אַלץ ווײַזט זיך אויס קלערער, ביז צו משוגעת. נאָך עטלעכע רגעס פֿאַלט מען פֿון דאָס נײַ אַראָפּ אויפֿן פּלאַנעט, וווּ „די יאָרן פֿון שאול זענען לענגער ווי די יאָרן פֿון ליכט“. עס הייבן דיך אָן צו רודפֿן בילדער, איינס נאָכן צווייטן. אַ ייִד אין טלית־און־תּפֿילין, און דײַטשע זעלנערס אַרום אים, וואָס לאַכן און שפּעטן... אַ ייִנגעלע פֿון אַ יאָר פֿיר זיצט אין חדר, לערנט, זעט און הערט מעשה־בראשית, און „די אותיות — שוואַרצע גליִענדיקע קוילן איבער אַ ווײַס פֿײַער“. און פּלוצעם: „זע איך אַ טײַך פֿון סקעלעטן, אַ נאַקעטער שטילער שטראָם, וואָס גיסט פֿון זיך אַליין אַרויס אין שלונד פֿון לאַסטאָוויטאַ, און איך צווישן זיי“. אַרום און אַרום — בלויז געשרייען. די ערד שרײַט, די הימלען שרײַען. אויך ק. צעטניק שרײַט: „פֿאַר וואָס, רבי, פֿאַר וואָס?“ און דער רבי ענטפֿערט אים: „ווײַל אַזוי איז מען גוזר

דאָס קול פֿון אַ פֿאַרוווּנדיק

ק. צעטניק: צופֿן: אדמע — ספרי סימן קריאה. הוצאת הקיבוץ המאוחד, ת"א 1987

ק. צעטניק איז אַ גרויסער שרײַבער. פֿון איטלעכער שורה זײַנער שלאָגט אַרויס דער פחד. ווער געדענקט ניט זײַן סלמנדרה, בית הבובות, השעון? מיט יעדן איינעם פֿון זײַנע ביכער, פֿירט ער דיך נענטער אַרײַן אין אַ פֿאַרבאָרגענער וועלט, וואָס האַלט נאָך אין איין ברענען, אַ וועלט פֿון טויטער שטילקייט, פֿון ייִאוש און פֿאַרלוירנקייט. אַ סכּנה אַהין אַרײַנצוקוקן, מע ווערט באַלד געניזוקט. מע קאָן זיך אָבער ניט אָפּווענדן פֿון אָט דער וועלט, וואָרעם דאָס וואָלט געמיינט אַליין פֿאַרגעסן און מאַכן אַנדערע פֿאַרגעסן.

אין דער לעצטער צײַט שרײַבן אַ סך וועגן חורבן. אָבער ווייניק שרײַבערס זענען אַזוי אויטענטיש ווי ק. צעטניק. דאָס דערציילן זײַנס קומט פֿון אינעווייניק, ממעמקים, ווי נאָר יחידי־סגולה דערוועגן זיך צו דערציילן. זײַן קול איז ריין און ס'איז אין אים פֿאַראַן דער קלאַנג פֿון ערשטיקער אימה, מיר איז ניט באַקאַנט

קאָד. ווי אַזוי
וואָס מע קאָן
ער דאַרף דע
געפֿינט זיך א
דער אמת איז
דאָרטן, פֿאַרש
און צו פֿאַרש
געקומען.
דער סם ל
כּוח. ער וואַר
פֿונעם עבֿר.
און טיפֿער. א
ביז צו משוגע
מען פֿון דאָ
ווי „די יאָרן
די יאָרן פֿון
רודפֿן בילדע
אין טלית־און
אַרום אים,
ייִנגעלע פֿון
לערנט, זעט
און „די אות
קוילן איבער
„זע איך אַ טי

אַרײַן אין [illegible] װעלט, װאָס האַלט נאָך אין אײן ברענען, אַ װעלט פֿון טױטער שטילקײט, פֿון יִיאוש און פֿאַרלױרנקײט. אַ סכּנה אַהין אַרײַנצוקוקן, מע װערט באַלד געניזוקט. מע קאָן זיך אָבער ניט אָפּװענדן פֿון אָט דער װעלט, װאָרעם דאָס װאָלט געמײנט אַלײן פֿאַרגעסן און מאַכן אַנדערע פֿאַרגעסן.

אין דער לעצטער צײַט שרײַבן אַ סך װעגן חורבן. אָבער װײניק שרײַבערס זענען אַזױ אױטענטיש װי ק. צעטניק. דאָס דערצײלן זײַנס קומט פֿון אינעװײניק, ממעמקים, װי נאָר יחידי־סגולה דערװעגן זיך צו דערצײלן. זײַן קול איז רײן און ס'איז אין אים פֿאַראַן דער קלאַנג פֿון ערשטיקער אימה. מיר איז ניט באַקאַנט קײן „כראָניק", װי ער רופֿט אָן זײַן בוך װעגן אױשװיץ: צופֿן: אדמע, װאָס זאָל עס אַריבערשטײַגן אין שטאַרקײט און אינעװײניקסטן אמת.

„אדמע" — איז אַ קאָד. איטלעכער װאָס שרײַבט װעגן חורבן, באַניצט זיך מיט אַ

קאָד. ווי אַזוי קאָן דער לייענער פֿאַרשטיין, וואָס מע קאָן ניט באַשרײַבן אין ווערטער? ער דאַרף דעשיפֿרירן אַ רעאַליטעט, וואָס געפֿינט זיך אויף יענער זײַט פֿון וואָרט. דער אמת איז, אַז בלויז ווער ס׳איז געווען דאָרטן, פֿאַרשטייט און ווייס; אָדער ווייס אָן צו פֿאַרשטיין, וואָס דאָרטן איז פֿאָרגעקומען.

דער סם ל.ס.ד. פֿאַרמאָגט אַ משונהדיקן כּוח. ער וואַרפֿט דיך צוריק אַרײַן אין תּהום פֿונעם עבֿר. ער לאָזט דיך זען ווײַטער און טיפֿער. אַלץ ווײַזט זיך אויס קלערער, ביז צו משוגעת. נאָך עטלעכע רגעס פֿאַלט מען פֿון דאָס נײַ אַראָפּ אויפֿן פּלאַנעט, וווּ „די יאָרן פֿון שאול זענען לענגער ווי די יאָרן פֿון ליכט". עס הייבן דיך אָן צו רודפֿן בילדער, אײנס נאָכן צווייטן. אַ ייִד אין טלית־און־תּפֿילין, און דײַטשע זעלנערס אַרום אים, וואָס לאַכן און שפּעטן... אַ ייִנגעלע פֿון אַ יאָר פֿיר זיצט אין חדר, לערנט, זעט און הערט מעשׂה־בראשית, און „די אותיות — שוואַרצע גליִענדיקע קוילן איבער אַ ווײַס פֿײַער". און פּלוצעם:

דאָרטן, פֿאַרשטייט און ווייס; אָדער ווייס אָן צו פֿאַרשטיין, וואָס דאָרטן איז פֿאַר־געקומען.

דער סם ל.ס.ד. פֿאַרמאָגט אַ משונהדיקן כּוח. ער וואַרפֿט דיך צוריק אַרײַן אין תּהום פֿונעם עבֿר. ער לאָזט דיך זען ווײַטער און טיפֿער. אַלץ ווײַזט זיך אויס קלערער, ביז צו משוגעת. נאָך עטלעכע רגעס פֿאַלט מען פֿון דאָס בײַ אַראָפּ אויפֿן פּלאַנעט, ווו „די יאָרן פֿון שאול זענען לענגער ווי די יאָרן פֿון ליכט". עס הייבן דיך אָן צו רודפֿן בילדער, איינס נאָכן צווייטן. אַ ייִד אין טלית־און־תּפֿילין, און דײַטשע זעלנערס אַרום אים, וואָס לאַכן און שפּעטן... אַ ייִנגעלע פֿון אַ יאָר פֿיר זיצט אין חדר, לערנט, זעט און הערט מעשׂה־בראשית, און „די אותיות — שוואַרצע גליִענדיקע קוילן איבער אַ ווײַס פֿײַער". און פּלוצעם: „זע איך אַ טײַך פֿון סקעלעטן, אַ נאַקעטער שטילער שטראָם, וואָס גיסט פֿון זיך אַליין אַרויס אין שלונד פֿון לאַסטאָויטאַ, און איך צווישן זיי". אַרום און אַרום — בלויז געשרייען. די ערד שרײַט, די הימלען שרײַען. אויך ק. צעטניק שרײַט: „פֿאַר וואָס, רבי, פֿאַר וואָס?" און דער רבי ענטפֿערט אים: „ווײַל אַזוי איז מען גוזר

ווער האָט גוזר געווען?

געוועון״. ווער, רבונו־של־עולם״ — ענטפֿערט דער רבי. אָבער דער רבונו־של־עולם „פֿרעג בײַם רבונו־של־עולם", שרײַט ניט און ענטפֿערט ניט.

„איך הייב אויף מײַנע אויגן צו די הימלען פֿון אוישוויץ. בײַם האָריזאָנט דערזע איך די אויפֿשריפֿט שיוויתי, ווי אין איטלעכער שול, איבערן עמוד, פֿאַרן בעל־תּפֿילה".

עס ווילט זיך ציטירן מער און מער.

עס ווילט זיך דערנענטערן דעם מחבר צו זיך, אים צוציִען צו זיך, כּדי אים צו הערן ווי ער דערציילט וועגן אויסטערלישע באַגעגענישן מיט איליאַ ערענבורג, למשל, בעת בײדע ווײנען ווי קינדער, וועגן פֿאַנטאַסטישע איבערלעבענישן, פּערזענלעכע משפּחה־טראַגעדיעס, אָנגעוויטיקטע זכרונות, האַרבע טעאָלאָגישע שאלות און דרייסטע פֿאַרבאָרגענע תּשובֿות. אַלץ איז פֿאַראַן אין אָט דעם בוך. מע פֿאַרטיפֿט זיך אין אים ווי אין אַן אוראַלט געזאַנג, וואָס באַגלייט דעם מענטש פֿון בראשית ביז סוף־כּל־הדורות.

שוין לאַנג האָב איך ניט געהערט אַזאַ קול, דאָס קול פֿון אַ פֿאַרוווּנדיקטער נשמה, וואָס איר געשריי פֿאַרוואַנדלט זיך אין תּפֿילה.

דער מיצרישער שרײַבער נאַגיב מאַכפֿוז איז דער הײַיאָריקער לאַורעאַט פֿון נאָבעל־פּרײַז פֿאַר ליטעראַטור.

נאַגיב מאַכפֿוז איז געבוירן געוואָרן אין קאַיראָ, אין 1911. שטודירט פֿילאָסאָפֿיע און פֿאַרנומען אָפֿיציעלע פּאָזיציעס אין דער רעגירונג. אַרבעט הײַנט אין דער פֿאַרשפּרייטסטער מיצרישער צײַטונג — **אל אהראם**, ווערט פֿאַררעכנט ווי דער גרעסטער אַראַבישער שרײַבער אין אונדזער צײַט.

פֿון זײַנע וויכטיקסטע ווערק: **אַ הויז אין קאַיראָ** (טרילאָגיע, 1956), **דער גנבֿ אין די הינט** (1961), **זעבלאווי** (דערציילונג, 1961), **אַנטקעגן פּסאַ־הכּבֿוד** (ראָמאַן, 1983).

געוחען". װער, װער האָט גוזר געװען?

„פֿרעג בײַם רבונו־של־עולם" — ענטפֿערט דער רבי. אָבער דער רבונו־של־עולם שרײַט ניט און ענטפֿערט ניט.

„איך הייב אויף מײַנע אויגן צו די הימלען פֿון אױשוױץ. בײַם האָריזאָנט דערזע איך די אויפֿשריפֿט שיוויתי, ווי אין איטלעכער שול, איבערן עמוד, פֿאַרן בעל־תּפֿילה".

עס װילט זיך ציטירן מער און מער. דערנענטערן דעם מחבר צו זיך, אים צוציִען צו זיך, כּדי אים צו הערן ווי ער דערציילט וועגן אויסטערלישע באַגעגענישן מיט איליאַ

דער מיצרישער שרײַבער נאַגיב מאַכפֿוז איז באַבעל־פּרײַז פֿאַר ליטעראַטור.

האָט גוזר געווען ?
עולם" — ענטפֿערט
צר רבונו־של־עולם
רט ניט.
אויגן צו די הימלען
ריזאַנט דערזע איך
ווי אין איטלעכער
רן בעל־תּפֿילה".
רן מער און מער.
צו זיך, אים צוציִען
ן ווי ער דערציילט
עגעבישן מיט אליאַ

ערענבורג, למשל, בעת ביידע וויינען ווי קינדער, וועגן פֿאַנטאַסטישע איבערלעבענישן, פֿערזענלעכע משפּחה־טראַגעדיעס, אָנגעווייטיקטע זכרונות, האַרבע טעאָלאָגישע שאלות און דרייסטע פֿאַרבאָרגענע תשובֿות. אַלץ איז פֿאַראַן אין אָט דעם בוך. מע פֿאַרטיפֿט זיך אין אים ווי אין אַן אוראַלט געזאַנג, וואָס באַגלייט דעם מענטש פֿון בראשית ביז סוף־כּל־הדורות.

שוין לאַנג האָב איך ניט געהערט אַזאַ קול, דאָס קול פֿון אַ פֿאַרווונדיקטער נשמה, וואָס איר געשריי פֿאַרוואַנדלט זיך אין תּפֿילה.

פֿון
ייַבער באַגיב מאַכפּוז אין דער הייַיאַריקער לאָורעאַט
ליטעראַטור.

הגילה.

דער מיצרישער שרײַבער נאַגיב מאַכפוז איז דער הײַאָריקער לאַורעאַט פֿון נאָבעל־פּרײַז פֿאַר ליטעראַטור.

נאַגיב מאַכפוז איז געבוירן געוואָרן אין קאַירא, אין 1911. שטודירט פֿילאָסאָפֿיע און פֿאַרנומען אָפֿיציעלע פּאָזיציעס אין דער רעגירונג. אַרבעט הײַנט אין דער פֿאַרשפּרייטסטער מיצרישער צײַטונג — אל אהראם, ווערט פֿאַררעכנט ווי דער גרעסטער אַראַבישער שרײַבער אין אונדזער צײַט.

פֿון זײַנע וויכטיקסטע ווערק: אַ הויז אין קאַירא (טרילאָגיע, 1956), דער גנבֿ און די הינט (1961), זעבלאָוי (דערציילונג, 1961), אַנטקעגן כּסא־הכּבֿוד (ראָמאַן, 1983).